

ONGELMALLISIA OPPITUNTEJA

Tatjana Argutina-Islamaeva *Suomen kielen oppitunteja*. Petroskoi: Periodika 2007. 191 s. ISBN 978-5-88170-160-4.

Keväällä 2007 Petroskoissa ilmestyi venäjänkielisille tarkoitettu oppikirja Suomen kielen oppitunteja. Kirja luo positiivisia odotuksia: Sen kirjoittaja Tatjana Argutina-Islamaeva on pitkään opettanut suomea Petroskoin yliopistossa. Nimiölehden kääntöpuolelta on luettavissa, että teoksen julkaisemista on tukenut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja että sen käyttöä suosittelee Karjalan tasavallan opetusministeriö. Oppituntien kerrotaan aikaisemmin ilmestyneen lyhennettyinä petroskoi-laisessa Karjalan Sanomat -lehdessä ja saaneen myönteistä palautetta Jyväskylän yliopiston asiantuntijoilta. Yllätykseksi käsillä on kuitenkin kirja, joka on jäänyt kovin keskeneräiseksi ja joka herättää paljon kysymyksiä.

TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Esipuhe ja takakansi kertovat, että kyseessä ei ole alkeistason oppikirja, mutta tarkempi tason määrittely jää puuttumaan. Takakannen sanoin kirja on tarkoitettu kaikille ikäryhmille ala-astelaisista alkaen. Tavoite on niin kunnianhimoinen, ettei kirjoittaja siinä ymmärrettävästi onnistu. Yhdessä oppikirjassa on tuskin mahdollista huomioida kaikkien tarpeita. Jo kirjan kielioppipainotteen lähtökohta ei varmastikaan sovi kaikille oppijoille. Kielioppi ei sitä paitsi ole teoksessa mitenkään kansantajuista, toisin kuin laajalle käyttäjäkunnalle suunnatulta oppikirjalta sopisi odottaa. Termistön käyttöä ei ole erityisemmin yritetty välttää eikä monia termejä edes avata lukijalle. Esimerkiksi vartalon käsitteellä operoidaan pitkin esitystä, ilman että sitä missään mitenkään määriteltäisiin.

Oppikirjan käyttöä hankaloittaa tavattomasti sisällysluettelon puute. Minkäänlaista hakemistoakaan kirjan käsittelemistä asioista ei ole käytettävissä. Sisällysluettelosta, joka löytyy viimeiseltä sivulta, ei ole apua — siinä sivunumeroiden ohella luetellaan pelkät tuntien numerot. Kirja jakautuu 45 oppituntiin, joiden rakennetta voi luonnehtia sillisalaattimaiseksi: tunnit koostuvat eri järjestyksessä esitetyistä dialogeista, lukuteksteistä, sanastoista sekä näitten väliin ripotelluista kielioppiasioista ja harjoituksista.

Kielioppiselitykset annetaan kirjassa venäjän lisäksi suomeksi. Selitysten kaksiikielisyys on siinä mielessä kavalaa, että monta kertaa jommankummankielisessä selityksessä on jätetty sanomatta jotakin, mitä on sanottu toisessa. Näin vain venäjänkielisiä selityksiä seuraavalta oppijalta saattaa jäädä olennaistakin tietoa katveeseen. Esimerkiksi sivulla 41 puhuttaessa siitä, että (*U*)*Us*-loppuiset sanat taipuvat yksikössä kuten *si*-loppuiset sanat, vain suomeksi mainitaan rajoitus, että malliksi eivät sovi lainat.

Kirjan kerrotaan auttavan kartuttamaan sanavarastoa ja kertaamaan kielioppia. Sanastoa esitelläänkin siinä runsaasti, mutta kuinka käytännöllistä se on, kun kirjassa ei ole sana- sen paremmin kuin aihehakemistoakaan? Sanaston opetteluun kirja ei tarjoa oppijalle mitään strategiaa vaan harjoittelu rajoittuu sanojen kertautumiseen teksteissä ja harjoituksissa.

KIELIOPPI

Kieliopin esityksessä kirjoittaja keskittyy formalistisesti taivutukseen ja jättää muo-

▷

tojen käytön ja joskus jopa merkityksen taka-alalle. Valinta ei kielenoppijan näkökulmasta tunnu mielekkäältä. Esimerkiksi imperfektin muodostusta tankataan yli kymmenellä tunnilla (tunnit 13–24), mutta imperfektin ja perfektin merkityseroista, jotka tuottavat venäjänkielisille paljon vaikeuksia, ei sanota juuri mitään. Venäläisille oppijoille suunnatulta suomen oppikirjalta odottaisi kontrasttiivista otetta, edes jonkinlaista suomen ja venäjän erityispiirteiden vertailua, mutta sellaista ei Argutina-Islamaevan kirjasta löydy.

On erikoista, että taivutukseen keskittyvässä oppikirjassa sanatyypit — suomen taivutuksen kivijalka — eivät ole saaneet omaa yhtenäistä käsittelyään. Verbityypit ovat tarkemmin esillä imperfektin yhteydessä, ja nimitystyyppistä esitetään luettelo vasta lopun liitteessä. Tämä »Nominiryhmät»-luettelo on tosin varsin vajavainen: siitä puuttuvat eräät keskeiset sanatyypit kuten *talo-*, *lasi-*, *järvi-*, *kieli-*, *rakas-* (mukaan luettuna *kaunis*) ja *koditon*-tyypit (kun *sydän* ja *morsian* ovat mukana omana ryhmänä).

Kautta kirjan kielioppiasioita esitellään umpimähkäisessä järjestyksessä ja sekavasti. Astevaihtelua käsitellään vasta preesensin ja imperatiivin jälkeen, vaikka sitä tarvitaan näihin liittyvissä harjoituksissa. Kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset vaihtelutapaukset luetellaan sekaisin (*t : d*, *tt : t*, *nt : nn*, *rt : rr*, *p : v*, *k : Ø* tunnilla 5 ja *kk : k*, *nk : ng*, *pp : p*, *lt : ll*, *mp : mm*, *UkU : UvU*; *lke : lje*, *rke : rje*, *hke : hje* tunnilla 6), eikä niiden kohdalla esitettyissä esimerkeissäkään ole systematiikkaa. Esimerkkien ohella astevaihtelun esittelyssä on yksi ainoa kommentti: pitkän vokaalin edellä esiintyy vahva aste.

Tunnilla 7 käsitellään partitiivia objektin sijana. Siihen liittyvässä harjoituksessa olisi jo osattava taivuttaa erityyppisiä sanoja yksikön ja monikon partitiivissa, vaikka

partitiivin muodostus tulee esitellyksi vasta seuraavalla tunnilla. Monikon partitiivia ei esitellä kirjassa erikseen lainkaan; sen sijaan *paljon*-sanan käytöstä kerrotaan samat asiat ainakin kolmeen kertaan (s. 30, 53 ja 131–132), ja siinä sivussa (erit. s. 53 ja 132) voi oppia yleisesti monikon partitiivin muodostuksestakin jotakin. Genetiivin muodostukseen ei oppikirjassa puututa ollenkaan.

»Paikallissijat»-nimisestä kielioppiosuudesta (s. 134–135) — enempää kuin koko kirjastakaan — ei selviä, mitkä kaikki ovat suomen paikallissijoja. Osuudessa käsitellään ainoastaan inessiivia ja adessiivia; muita paikallissijoja ei edes mainita. Illatiivi, elatiivi, ablatiivi ja allatiivi tulevat esille paria oppituntia myöhemmin (illatiivi myös jo ennen »Paikallissijat»-osuutta), mutta tällöin ei enää kerrota, että kyse on paikallissijoista, eikä esitellä niiden merkityksiä vaan pelkästään mainitaan sijapäätteet sekä joukko verbejä, jotka vaativat oheensa kulloisenkin sijan. Ablatiivin ja allatiivin kohdalla (s. 148) luetellaan vain vaikutelma-*verbejä* (kuten *tuntuu*, *kuulostaa*), illatiivin (s. 122) ja elatiivin (s. 147) yhteydessä taas sekaisin rektioverbejä (*tutustua*, *haaveilla*) ja tiettyä suuntaisuutta edellyttäviä verbejä (*lähteä*, *löytyä*). Tällaiset sekakoosteiset verbiluettelot ovat ongelmallisia: muiden muassa *lähteä* voi järjestyä minkä suuntasijan kanssa tahansa, mutta nyt se esitetään harhaanjohtavasti ainoastaan illatiivin yhteydessä *tutustua*-tyyppisten verbien joukossa, jotka eivät kelpuuta muita sijavaihtoehtoja kuin illatiivin.

Oppikirjan uskottavuutta syövät pitkin matkaa oudot ja virheelliset kielioppiselitykset. Esimerkiksi objektin käsittelyssä kirjoittaja (s. 26, 36–37) ilmoittaa, että objekti on partitiivissa, jos »a) toiminta on kesken; b) objektin edessä on numeraali tai mittaussana [!]; c) objektin olemista kielletään». Esimerkkeinä b:n kohdalla maini-

taan *Ostin kaksi takkia ja Petroskoissa asuu 280 000 ihmistä*.

Puhekielen ominaispiirteitä ei kirjassa juurikaan esitellä, mutta heti ensimmäisen tunnin dialogeista lähtien *olla*-verbin *onko*- ja *olisiko*-muotojen jäljessä siellä täällä — mitään selittämättä — annetaan suluisa muoto *oisko*. Ainoa puhekieltä koskeva osuus löytyy tunnilta 22 ja se kuuluu näin: »Puhekielessä ei käytetä usein *minun*- ja *sinun*- persoonapronomineja, ne joskus korvataan sanoilla *mun* ja *sun*. *Hänen*-pronominia käytetään aina. *Esimerkiksi*: (Mun) asuntoni on pieni. Onko (sun) työpaikkasi kaukana keskustasta? Mikä on hänen nimensä?» (s. 80). Teksti on kirjan kielioppia tyypillisimmillään: sisällöllisesti harhaanjohtava ja kielellisesti outo. Siitä saa sen kuvan, että *hän*-pronominilla ei ole puhekielistä varianttia ja että possessiivisuffikseja käytetään puhekielessä samalla tavalla kuin kirjoitetussa kielessä.

OPPIKIRJAN KIELI

Argutina-Islamaevan opettama kieli ei useinkaan ole idiomaattista suomea. Kuvaava näyte on dialogi sivulta 54:

- Missä olit eilen?
- Kävin elokuvissa.
- Minkä katsoit?
- Katsoin Chicagon.
- Miellyttikö se sinua?
- Se miellytti, muttei kovin.

Paitsi että koko *miellyttää*-verbin käyttö ei ole tässä yhteydessä luontevaa, sitä käytetään aivan kuin venäjän verbiä *нравиться* 'pitää, tykätä' ja näin rikotaan suomen kielen käytäntöä vastaan: suomessa asiat lähtökohtaisesti joko miellyttävät tai eivät,

venäjäksi taas voi sanoa *понравился, но не очень* 'miellytti, mutta ei kovin'. Dialogin kaksi viimeistä vuoroa kuuluisivat siis suomeksi: – *Tykkäsitkö?* – *En erityisemmin*. Muutakin hiomista dialogissa olisi; ainakin kysymyksen *Minkä katsoit?* korjaisin vaikkapa muotoon *Mitä kävit katsomassa?*

Esimerkkejä venäjän interferenssin aiheuttamasta epäkieliopillisesta kielenkäytöstä voi kirjasta poimia lukuisia: »Kielteisissä lauseissa sanoihin liitetään **-kaan/-kään**-liitteet, jotta korostaa kieltoa» (s. 16), vrt. ven. *чтобы подчеркнуть*; »— joka kolmas kuukausi hän värjää hiuksensa jonkin toisen väriksi» (s. 39), vrt. *в какой-нибудь другой цвет*; »Olga ehdotti mennä taidemuseoon» (s. 61), vrt. *предложила пойти*. Venäjän vaikutus ulottuu jopa vierassanojen oikeinkirjoitukseen: »minus», »problemoja» (molemmat s. 7), »India» (kahdesti s. 76); vrt. *минус, проблема, Индия*. Muitakin kuin venäjän vaikutuksesta johtuvia kielenvastaisuuksia oppikirjassa riittää, esimerkiksi s. 6: »taksinkuski»; s. 74: »Lapsena en harrastanut enkä urheillut mitään»; s. 133: »Välttämättöminä pöydällä on piirakoita».

LOPUKSI

Venäläisten suomen opiskelijoiden kasvavan määrän takia nimenomaan venäjänkielisille tarkoitetuille suomen oppikirjoille on tarvetta, mutta kuten edellä esitetystä käy ilmi, Argutina-Islamaevan kirja ei sovi tätä tarvetta palvelemaan. Virheitä ja epäsystemaattisuuksia voi siitä osoittaa paljon muitakin kuin tässä esiin nostetut. ■

MIHAIL VORONOV

Sähköposti: mihail.voronov@utu.fi